

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

รองเท้าพระภิกษุในพระพุทธศาสนา: การวิเคราะห์เชิงพระวินัยและมิติทางสังคมร่วมสมัย Buddhist Monks' Shoes: An Analysis from a Vinaya Perspective and Contemporary Social Dimension

1. พระมหาวรเชษฐ์ มหาวิริโย (อุนเรื่อน), 2. พระครูสุธีปัญญาภรณ์ (วรศรี)

1. Phramaha Worachet Mahawiriyo (Ounruean), 2. Phrakhru Suthipanyaphon (Worsri)

1., 2. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1., 2. Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

Author E-Mail: worachet020979@gmail.com*

บทคัดย่อ

การสื่อสารผ่านโลกโซเชียล มักเกิดการวิพากษ์เรื่องการแต่งกายสงฆ์อยู่เนืองๆ ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ นำเลื่อมใสศรัทธาได้ บทความนี้วิเคราะห์ส่วนหนึ่งของการแต่งกาย คือเรื่องรองเท้าพระภิกษุ เพื่อเป็นแนวทาง ในการตัดสินใจเลือกสวมรองเท้าให้เหมาะสมแก่เหตุปัจจัยและเป็นไปตามกรอบพระวินัยรวมทั้งเพื่อสร้างความ เข้าใจแก่ชาวพุทธทั่วไป เรื่องรองเท้าพระ ว่ามีพระวินัยอนุญาตไว้อย่างไร บทความมีประเด็นที่วิเคราะห์อยู่ 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านพระวินัย ซึ่งพระพุทธเจ้ากำหนดพระวินัยไว้อย่างชัดเจนว่า มีรองเท้าแบบใดที่ภิกษุใช้ได้ มี สถานที่ใดที่สวมรองเท้าได้ ภายใต้หลักของเจตนา ความไม่ฟุ้งเฟ้อ และไม่สะสม 2. ด้านบริบทสังคมร่วมสมัย ปัจจุบันมีรองเท้าที่ผลิตขึ้นถูกต้องตามพระวินัยให้พระใช้ได้ แต่การบิดเบือนพระวินัยก็ยังคงไม่ทำให้สวมรองเท้า 3. ด้านสมณสาธูปและภาพลักษณ์ต่อความเลื่อมใส ศรัทธา รองเท้าชนิดใดที่จะทำให้ชาวบ้านเห็นแล้วติเตียน โพนทะนาถ้าภิกษุใช้ถือว่าอาบัติทุกกฏ เว้นแต่จะป่วย หรือเสี่ยงอันตราย เป็นเหตุผลที่บอกแก่ชาวบ้านที่ติเตียน ได้ 4. ด้านการปกป้องร่างกายและความสะดวกต่อการบำเพ็ญศาสนกิจ ในกรณีที่พระต้องไปบำเพ็ญศาสนกิจ ในพื้นที่อันยากลำบาก เช่นอากาศหนาวเย็น ก็จำเป็นต้องใช้รองเท้าที่ปกป้องร่างกายได้ แม้จะไม่มีระบุไว้ใน พระวินัย 5. การประยุกต์พระวินัยให้สมดุลแก่สถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้เมื่อมีเหตุให้ต้องตัดสินใจเรื่องรองเท้า พระ ต้องใช้การประยุกต์ให้สมดุลแก่เหตุการณ์ เพื่อเป็นการบูรณาการพระวินัยกับปัจจัยแวดล้อมให้เหมาะสม เพื่อเป็นการธำรงพระศาสนาและธำรงพระวินัยให้คงมั่นคงตลอดไป

คำสำคัญ: 1. รองเท้า, 2. พระภิกษุ, 3. พระพุทธศาสนา, 4. พระวินัย, 5. มิติทางสังคมร่วมสมัย

Abstract

Social media often sparks criticism regarding monastic attire, impacting its image and the public's faith. This article analyzes one aspect of monastic dress, specifically the use of monks' shoes, to provide guidance on choosing appropriate footwear based on circumstances and within the framework of monastic rules. It also aims to clarify to the general Buddhist community the monastic regulations regarding monks' footwear. The article analyzes five aspects: 1. Monastic rules: The Buddha clearly defined the types of shoes permitted and the

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

places where they can be worn, based on principles of intention, frugality, and non-accumulation. 2. Contemporary social context: While there are now shoes manufactured to comply with monastic rules for monks' use, wearing shoes during alms-gathering remains prohibited. 3. Monastic appearance and image: What types of shoes would lead to criticism or condemnation from lay people? Wearing such shoes is considered a minor offense, unless illness or danger poses a justifiable reason to address potential criticism. 4. Protection of the body and convenience for religious duties. In cases where monks must perform religious duties in difficult areas, such as cold weather, it is necessary to use shoes that protect the body, even though this is not specified in the Vinaya. 5. Applying Vinaya in a balanced way to the present situation: When decisions need to be made regarding monks' footwear, a balanced application must be used to integrate Vinaya with environmental factors appropriately, in order to uphold Buddhism and maintain its discipline for generations to come.

Keywords: 1. Shoes, 2. Buddhist monks, 3. Buddhism, 4. Vinaya (Buddhist monastic rules), 5. Contemporary social dimensions.

บทนำ

ปัจจุบันคนส่วนใหญ่ ใช้เวลาไม่น้อยในแต่ละวันต้องไปในโลกผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย เรื่องหนึ่งที่มีกลายเป็นประเด็นถกเถียงกันในสื่อโซเชียล คือเรื่องเกี่ยวกับการแต่งกายของพระภิกษุ โดยเฉพาะเมื่อเกิดการตั้งคำถาม เมื่อพบพระสงฆ์บางองค์แต่งกายด้วยรองเท้าแตะเพื่อทำงานก่อสร้างหรืองานสวนในวัด เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันมาตลอดและการวิพากษ์วิจารณ์ที่หาข้อยุติไม่ได้ส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่น่าเคารพนับถือของพระภิกษุ ซึ่งการแต่งกายดังกล่าว ส่วนมากเกิดขึ้นในพื้นที่เฉพาะ แต่กรณีรองเท้าของพระนั้น ท่านสมรรองเท้าเดินทางออกไปนอกวัด เดินทางไปทั่วทิศ โอกาสที่จะถูกตั้งคำถามจึงมีมากกว่าเรื่องเสื้อกางเกงพระเสียอีก หากรูปแบบและสีสันทองรองเท้า ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความกังขาว่าพระภิกษุสมรรองเท้าแบบนั้นเป็นไปตามพระวินัยหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นรองเท้ากีฬา รองเท้าผ้าใบ รองเท้าหุ้มส้น รองเท้าที่มีสีสันฉูดฉาด ตลอดจนรองเท้าบูทกันความเย็น กรณีที่พระท่านพำนักอยู่ในประเทศที่มีหิมะตกอากาศหนาวเย็นมากของบางประเทศ

บทความนี้จะวิเคราะห์เรื่องของรองเท้าพระภิกษุ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจของพระภิกษุที่จะเลือกสมรรองเท้าให้เหมาะสมแก่เหตุปัจจัยและเป็นไปตามพระวินัยรวมทั้งเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ชาวพุทธทั่วไป เรื่องรองเท้าของพระว่ามีพระวินัยที่ทรงอนุญาตไว้อย่างไรบ้าง การวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องรองเท้าพระภิกษุว่ามีความเหมาะสมและถูกต้องตามพระวินัยหรือไม่ มีประเด็นที่จะนำมาเป็นหลักในการวิเคราะห์อยู่ 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านพระวินัย
2. ด้านบริบทสังคมร่วมสมัย
3. ด้านสมณสาธูปและภาพลักษณ์ต่อความเลื่อมใส ศรัทธา

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

4. ด้านการปกป้องร่างกายและความสะดวกต่อการบำเพ็ญศาสนกิจ

5. การประยุกต์พระวินัยให้สอดคล้องแก่สถานการณ์ปัจจุบัน

ประเด็นหลักที่สำคัญ คือเรื่องของพระวินัย ส่วนประเด็นอื่นๆ เป็นส่วนของการปรับปรุงประยุกต์และพิจารณาเป็นรายกรณี โดยอาศัยหลักคิดจากเรื่องพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้เกี่ยวกับเรื่องรองเท้าพระ ซึ่งการเกิดขึ้นของพระวินัยแต่ละข้อล้วนมีที่มาให้ทราบว่า เหตุใดจึงเกิดพระวินัยดังกล่าวขึ้น ดังจะกล่าวไปตามลำดับคือ

พระวินัย เกี่ยวกับเรื่องรองเท้าพระภิกษุ

พระวินัยเรื่องการสวมใส่รองเท้าของพระภิกษุปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 5 พระวินัยปิฎก เล่มที่ 5 มหาวรรค ภาค 2 ได้มีการกล่าวถึง ต้นบัญญัติ อันเป็นสาเหตุที่มาของพระพุทธบัญญัติ ที่เกี่ยวกับเรื่องการสวมรองเท้าของพระสงฆ์เอาไว้ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของเหล่าภิกษุ ในเวลาต่อมา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุป ดังนี้

1.1 พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ใช้รองเท้า

ในพระวินัยปิฎก มีเรื่องรองเท้าของพระภิกษุไว้ในหัวข้อ จัมมขันธกะ โดยกล่าวถึงการที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุสวมรองเท้าได้เนื่องจาก พระโสณโกฬิวิสะ ผู้มีความเพียรในการเดินจงกรม เดินจนฝ่าเท้าแตก ในพระวินัยข้อที่ [5] พระพุทธเจ้ารับสั่งว่า พระโสณะนั้นเกิดมาในตระกูลสูงเป็นลูกผู้ดี ไม่เคยลำบาก จึงทรงอนุญาตให้ใช้รองเท้าชั้นเดียว พระโสณะกราบทูลว่า ตนได้ละเงิน 80 เล่มเกวียนละกองพลที่มีช้าง 7 เชือก ออกจากเรือนมาบวช ถ้ากลับไปสวมรองเท้าอาจจะมิผู้กล่าวว่ายังข้องอยู่ในเรื่องรองเท้าชั้นเดียว แต่ถ้าพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตแก่พระภิกษุทั้งปวง ตนก็จะใช้รองเท้า พระพุทธเจ้าทรงบรรยายถึงเหตุอันเป็นคำมูลของเรื่องทรงอนุญาตให้สวมรองเท้า แล้วทรงแจ้งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ทรงอนุญาตให้ใช้รองเท้าชั้นเดียวเท่านั้น ภิกษุไม่พึงสวมรองเท้าหลายชั้น หากรูปใดสวมรองเท้าหลายชั้น คือต้องอาบัติทุกกฏ ดังนั้นต้นบัญญัติ เกิดขึ้นจากท่านพระโสณโกฬิวิสะ ซึ่งมีความเพียรกล้า ทำกิจวัตรเดินจงกรมจนฝ่าเท้า แตก เลือดไหล ได้รับทุกขเวทนาอย่างหนัก ด้วยความเมตตา พระพุทธเจ้าจึงตรัสอนุญาตให้สามารถสวมรองเท้าชั้นเดียวได้ พระโสณโกฬิวิสะกราบทูลขอพระบรมพุทธานุญาตให้ภิกษุรูปอื่น ๆ สามารถสวมรองเท้าได้เช่นกัน พระพุทธองค์จึงตรัสให้ประชุมสงฆ์ และมีพุทธดำรัสว่า ตถาคตอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายสวมรองเท้าชั้นเดียวได้ แต่ไม่อนุญาตรองเท้าหลายชั้น" (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ต่อมามีการขยายอนุญาต เมื่อพระมหากัจจายนะได้กราบทูลขออนุญาตให้พระภิกษุสามารถสวมรองเท้าหลายชั้น เพื่อความสะดวกในการเดินทางในเขตปัจฉิมตชนบท ซึ่งเป็นพื้นที่กันดารเต็มไปด้วยตอไม้หนาม และความขรุขระของถนนหิน พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตตามคำขอพระมหากัจจายนะ เพื่อความเหมาะสม ตั้งแต่นั้นมา บรรดาภิกษุจึงสามารถสวมรองเท้าหลายชั้นได้ในบางกรณี (นวนัฐ ลานไทยสงค์, 2568)

1.2. พระพุทธบัญญัติห้ามสวมรองเท้าสีต่างๆ

ในพระวินัยข้อต่อมา ได้กล่าวถึงสีของรองเท้าที่ห้ามพระภิกษุสวม ดังที่พระวินัยข้อที่ [6] ได้กล่าวถึง การที่พระฉัพพัคคีย์ (มุลินีธิดีศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, ม.ป.ป.) สวมรองเท้าสีเขียว สีเหลือง สีแดง สีบานเย็น สีแสด สีชมพูในรูปลักษณะสีล้วน แม้ว่าจะเป็นรองเท้าสีดำนั่นก็ตาม ชาวบ้านก็พากันเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า ภิกษุเหล่านั้นก็เหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโภคคาม เมื่อภิกษุกราบทูลเรื่องการโพนทะนาติเตียน พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติว่า ภิกษุทั้งหลายไม่พึงสวมรองเท้าสีล้วน รูปใดสวมต้องอาบัติทุกกฏ

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

ส่วน รองเท้าฟองน้ำหุหนีสีเหลืองที่ปัจจุบันพระส่วนใหญ่ใช้กันอยู่ แม้จะเป็นสีเหลืองล้วน แต่ก็สามารถใช้ได้ เพราะสีเหลืองที่ห้าม คือ สีเหลืองเหมือนดอกพระมหาภาคภูมิ สีลานนโท (พระมหาภาคภูมิ สีลานนโท, 2568) ได้วินิจฉัยพระวินัยเรื่องน้ำสีที่ทรงห้าม หากเป็นสีล้วน ได้แก่

1. สีเขียว/คราม/ม่วง เหมือนดอกผักตบชวา
2. สีเหลือง/ส้ม/แสด เหมือนดอกกรรณิการ
3. สีแดง เหมือนดอกกุหลาบหรือดอกชบา
4. สีหงสบาท (ขาหงส์) คือสีแดงกับสีเหลืองคละกัน
5. สีดำ เหมือนลูกประคำดีควาย
6. สีแดงเข้ม เหมือนหลังตะขาบ
7. สีแดงกลายๆ เป็นสีผสมกันเหมือนสีใบไม้แกกไถ้ร่วง (อรรถกถากรุณที่ว่า สีเหมือนดอกบัว)

ซึ่งสีเหล่านี้มาจากสีทรงห้ามเป็นสีจิวรที่ภิกษุ สามเณรไม่ควรนุ่งห่ม ซึ่งสีรองเท้าที่ทรงห้ามก็ได้แก่สีเหล่านี้เช่นกัน แต่ความแตกต่างคือ รองเท้าที่มีสีไม่เหมาะสม ภิกษุสามารถเอาสีที่สมควรมาขีดให้เปื้อนแล้วใช้สอยได้ ส่วนจิวรที่มีสีไม่สมควร ภิกษุควรยอมหรือเย็บทำให้อยู่ชั้นในของจิวรที่มีสีสมควรอีกที

1.3 พระพุทธบัญญัติห้ามสวมรองเท้ามีหู

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท้ามีหูสีเขียว หูสีเหลือง หูสีแดง หูสีบานเย็น หูสีดำ หูสีแสด หูสีชมพู ชาวบ้านก็ยังพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่าเหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระพุทธเจ้า เมื่อทรงทราบทรงบัญญัติห้ามว่า ภิกษุทั้งหลายไม่พึงสวมรองเท้ามีหูสีเขียว สีเหลือง สีแดง สีบานเย็น สีแสด สีชมพู แม้กระทั่งรองเท้าที่มีหูสีจิ้งจอกก็ไม่พึงสวม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ

1.4 พระพุทธบัญญัติทรงห้ามสวมรองเท้าบางชนิด

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท้าติดแผ่นหนังหุ้มสัน สวมรองเท้าหุ้มแข้ง สวมรองเท้าปกหลังเท้า สวมรองเท้ายัดนุ่น สวมรองเท้ามีหลายคล้ายขนปุกนกระทา สวมรองเท้าที่ทำหุองอนมีส้นฐานดูเขาแกะ ดูเขาแพะ หรือดูหางแมลงป่อง และบางรูปสวมรองเท้าที่เย็บด้วยปุกนกยูง สวมรองเท้าอันวิจิตร คนทั่วไปทั้งหลายเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม

พระพุทธเจ้า ทรงบัญญัติห้ามว่า ภิกษุไม่พึงสวมรองเท้าติดแผ่นหนังหุ้มสัน ไม่พึงสวมรองเท้าหุ้มแข้ง ไม่พึงสวมรองเท้าปกหลังเท้า ไม่พึงสวมรองเท้ายัดนุ่น ไม่พึงสวมรองเท้ามีหลายคล้ายขนปุกนกระทา ไม่พึงสวมรองเท้าที่ทำหุองอนดูเขาแกะ ดูเขาแพะ หุองอนดูหางแมลงป่อง ไม่พึงสวมรองเท้าที่เย็บด้วยขนปุกนกยูง ไม่พึงสวมรองเท้าอันวิจิตร รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ. (พระวินัยปิฎก มหาวรรค ฉบับมหาจุฬา, 2539)

1.5 พระพุทธบัญญัติทรงห้ามสวมรองเท้าขลิบหนัง

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังราชสีห์ รองเท้าขลิบด้วยหนังเสือโคร่ง หนังเสือเหลือง หนังชะมด หนังนาก หนังแมว หนังค่าง หนังนกเค้า คนทั้งหลายจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่าเหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติห้ามว่า ภิกษุไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังสัตว์ต่างๆ ดังที่กล่าวมา ได้แก่ หนังเสือโคร่ง เสือเหลือง ชะมด นาก แมว ค่าง แม้กระทั่งหนังนกเค้า หากรูปใดสวมคือต้องอาบัติทุกกฏ

1.6 ทรงอนุญาตรองเท้าหลายชั้นที่ใช้แล้ว

ในข้อที่ [7] เล่าว่าเช้าวันหนึ่งพระพุทธเจ้า เสด็จไปบิณฑบาตในนครราชคฤห์ มีพระภิกษุรูปหนึ่งเดินเชยตามหลังพระพุทธเจ้าไป และมีอุบาสกคนหนึ่งสวมรองเท้าหลายชั้น เขาได้ถอดรองเท้า เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ถวายบังคมแล้วเข้าไปหาภิกษุรูปนั้น ถามว่าเหตุใดจึงเดินเชยๆ ได้รับคำตอบว่า เพราะเท้าทั้งสองแตก อุบาสกผู้นั้นจึงถวายรองเท้าของตน ภิกษุนั้นตอบว่า พระพุทธเจ้าทรงห้ามรองเท้าหลายชั้นเช่นนั้น พระพุทธเจ้ารับสั่งว่า เธอรับรองเท้าชั้นนั้นได้ แล้วทรงอธิบายในเหตุที่เป็นคำมูลนั้น แล้วรับสั่งแก่บรรดาภิกษุว่า ทรงอนุญาตรองเท้าหลายชั้นที่ใช้แล้ว ดังนั้น รองเท้าหลายชั้นที่ยังใหม่ ภิกษุไม่พึงสวม หากรูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ.

1.7 ห้ามสวมรองเท้าในที่บางแห่ง

ในข้อที่ [8] กล่าวถึงในสมัยพุทธกาลว่า พระพุทธเจ้ามิได้ทรงฉลองพระบาทเสด็จพระดำเนิน พระเถระทั้งหลายจึงเดินไม่สวมรองเท้า แต่พระฉัพพัคคีย์เดินสวมรองเท้า บรรดาภิกษุอื่นจึงเพ่งโทษ ตีเตียน และโพนทะนาว่า พระศาสดาเสด็จพระดำเนินมิได้ทรงฉลองพระบาท แม้พระเถระทั้งหลายเดินก็ไม่สวมรองเท้า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงสวมรองเท้า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระพุทธเจ้า เมื่อทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายแล้วทรงพระดำรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย พึงงามในธรรมวินัยนี้ จะพึงมีความเคารพ ยำเกรง มีความประพฤติดุจในอาจารย์ ในภิกษุปรุณอาจารย์ ในอุปัชฌายะ ในภิกษุปรุณอุปัชฌายะ การกระทำของเหล่าโมฆบุรุษนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรง รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า เมื่ออาจารย์ ภิกษุปรุณอาจารย์ อุปัชฌายะ ภิกษุปรุณอุปัชฌายะ เดินมิได้สวมรองเท้า ภิกษุไม่พึงเดินสวมรองเท้า รูปใดเดินสวมรองเท้า ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุไม่พึงสวมรองเท้าในอาราม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ. (พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1.8 พระพุทธอนุญาตให้สวมรองเท้าเป็นกรณีพิเศษ

ในคำอธิบายพระวินัย ข้อ [9-10] ระบุว่า สมัยนั้น มีภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นหน่อที่เท้า ภิกษุอื่นต้องช่วยพยุงภิกษุรูปนั้น พระพุทธเจ้าได้ทอดพระเนตรเห็นการกระทำของพวกภิกษุ จึงตรัสถาม ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า ท่านรูปนี้อาพาธเป็นหน่อที่เท้า จึงต้องพยุงให้ถ่วงอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้มีเท้าชอกช้ำ เท้าแตก หรืออาพาธมีหน่อที่เท้า สวมรองเท้าได้ ต่อมาภิกษุทั้งหลายมิได้ล้างเท้าขึ้นเตียงบ้าง ตั่งบ้าง ทั้งจีวรทั้งเสนาสนะย่อมเสียหาย พวกภิกษุจึงกราบทูลเรื่องนั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่าอนุญาตให้สวมรองเท้า เมื่อคิดว่าจักขึ้นเตียงขึ้นตั่ง ต่อมาเวลากลางคืน เหล่าภิกษุเดินไปสู่วังอุโบสถก็ดี สูที่ประชุมภิกษุก็ดี ย่อมเหยียบตอ เหยียบหนามบ้างในที่มืด เท้าทั้งสองได้รับบาดเจ็บ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนี้ พระพุทธเจ้าตรัสอนุญาตว่า ภายในอาราม อนุญาตให้สวมรองเท้าและใช้คบเพลิงประทีป ไม่เท้าได้

1.9 พระพุทธบัญญัติห้ามสวมเชียงเท้าไม้

พระมหาภาคภูมิ สีลานนโท (พระมหาภาคภูมิ สีลานนโท, 2568) ได้อธิบายคำศัพท์บาลี ในพระวินัย คือคำว่า อุปาหนา หมายถึงรองเท้าปรกติอย่างที่ใช้กันทั่วไป ส่วน ปาตุกา แปลว่า เชียงเท้า เป็นรองเท้าแบบหนึ่งแต่ไม่มีเส้นยึด ต้องใช้นิ้วเท้าหนีบเอา เวลาเดินจึงมีเสียง ถ้าของพระจะใช้เฉพาะกรณีเชียงเท้าที่ทำไว้ติดกับที่เท่านั้น เช่น เชียงเท้าในห้องส้วม (เวลานั่งส้วมก็สอดเท้าเข้าไปในเชียงเท้า จะได้ไม่ลื่น พระวินัยกล่าวถึง

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

อุปกรณ์ที่ใช้กับเท้าทั้งรองเท้าและเชียงเท้า ซึ่งมีรายละเอียดในการห้ามและการอนุญาตแต่ละกรณี โดยระบุว่า เป็นข้อทรงห้ามหรือทรงอนุญาตสำหรับเรื่องรองเท้าหรือเรื่องเชียงเท้าอย่างชัดเจน

เมื่อครั้งพุทธกาลนั้น พระฉัพพัคคีย์สวมเชียงเท้าที่ทำด้วยไม้ แล้วเดินอยู่กลางแจ้ง มีเสียงดังอีกทีก กล่าวติรัจฉานกถา มีเรื่องต่างๆ คือ เรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องขุนพล เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่อง นคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ล่องล่ไปแล้ว เรื่อง เบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ ยังภิกษุทั้งหลายให้เคลื่อนจากสมาธิบ้าง บรรดาภิกษุกลุ่มอื่น ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์ เมื่อเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี จึงได้ลุกขึ้นสวมเชียงเท้าที่ทำด้วยไม้แล้วเดินเสียงดังอีกทีก แล้วยังกล่าวติรัจฉานกถา เรื่องต่างๆ ยังภิกษุทั้งหลายให้เคลื่อนจากสมาธิ บรรดาภิกษุจึงกราบทูลเรื่องนี้แด่พระพุทเจ้า ทรงสอบถามถึงที่มาของเรื่องราวที่เกิดขึ้น แล้วจึงตรัสว่า เชียงเท้าที่ทำด้วยไม้ อันภิกษุไม่พึงสวม รูปใดสวมต้องอาบัติทุกกฏ

1.10 พระพุทบัญญัติห้ามสวมเชียงเท้าใบตาล

พระฉัพพัคคีย์คิดว่า พระพุทเจ้าทรงห้ามเชียงเท้าไม้ จึงให้ตัดต้นตาลเล็กๆ แล้วเอาใบตาลมาทำเชียงเท้าสวม ชาวบ้านจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ให้ตัดต้นตาลเล็กๆ แล้วเอาใบตาลมาทำเชียงเท้าสวมเล่า ต้นตาลเล็กๆ ถูกตัดแล้วย่อมเหี่ยวแห้ง พระสมณะเบียดเบียนอินทรีย์อย่างหนึ่งซึ่งมีชิวะ ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านเหล่านั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระพุทเจ้า พระพุทเจ้าทรงติเตียนว่า โฉนโมฆบุรุษเหล่านั้นจึงได้ให้ตัดต้นตาลเล็กๆ เอาใบตาลทำเชียงเท้าสวมเล่า ต้นตาลเล็กๆ นั้นชาวบ้านให้ความสำคัญว่ามันมีชีวิต การกระทำของเหล่าโมฆบุรุษนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส

1.11 พระพุทบัญญัติห้ามสวมเชียงเท้าไม้ไผ่

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์คิดว่า พระพุทเจ้าทรงห้ามเชียงเท้าสานด้วยใบตาล จึง ได้ให้ตัดไม้ไผ่เล็กๆ แล้วเอาใบไผ่มาทำเชียงเท้าสวม ไม้ไผ่เล็กๆ นั้นถูกตัดแล้วย่อมเหี่ยวแห้ง ชาวบ้านจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ ให้ตัดไม้ไผ่เล็กๆ แล้วเอาใบไผ่มาทำเชียงเท้าสวมเล่า พระสมณะเบียดเบียนอินทรีย์อย่างหนึ่งซึ่งมีชิวะ ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้าน เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระพุทเจ้า เมื่อทรงสอบถามแล้วจึงรับสั่งว่า เชียงเท้าสานด้วยใบไผ่อันภิกษุไม่พึงสวม หากรูปใดสวม คือต้องอาบัติทุกกฏ

1.12 พระพุทบัญญัติห้ามสวมเชียงเท้าต่างชนิด

ครั้งเมื่อ พระพุทเจ้าเสด็จจาริกไปนครภัททิยะ ได้ประทับอยู่ในป่าชาตยาวันนั้น พวกภิกษุชาวพระนครภัททิยะตั้งหน้าปากเพียรตักแต่งเชียงเท้าหลากหลาย ทำเองบ้างสั่งให้ทำบ้าง โดยเฉพาะเชียงเท้า ถักด้วยขนสัตว์ เป็นการละเลยอุเทศ ปฏิปจฉา อธิศีล อธิจิต อธิปัญญาเสีย บรรดาภิกษุผู้มักน้อยต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา ว่า โฉนเหล่าพวกภิกษุชาวพระนครภัททิยะ จึงได้ตั้งหน้าปากเพียรตักแต่งเชียงเท้าหลากหลายอยู่ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระพุทเจ้า พระพุทเจ้าทรงสอบถาม ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทเจ้าข้า พระพุทเจ้าทรงติเตียน โมฆบุรุษเหล่านั้นผู้ได้ละเลยอุเทศ ปฏิปจฉา อธิจิต อธิปัญญาเสีย การกระทำของเหล่าโมฆบุรุษนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส เชียงเท้าที่ประดับตกแต่ง อันภิกษุไม่พึงสวม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

สรุป พระวินัย เรื่อง การสวมรองเท้าของพระภิกษุสงฆ์

จากข้อมูลในคัมภีร์ มหาวรรค ภาค 2 (วินัยปิฎก เล่มที่ 5) ว่าด้วยเรื่องของรองเท้าของพระภิกษุที่ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ใช้ มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. พุทธบัญญัติอนุญาตให้พระภิกษุสวมรองเท้าชั้นเดียว ไม่อนุญาตให้สวมรองเท้า 2 ชั้น 3 ชั้น หลาย ชั้นแต่ทรงอนุญาตให้สวมรองเท้าหลายชั้นที่ใช้แล้วได้ แต่ถ้าเป็นรองเท้าหลายชั้นที่ยังใหม่ ภิกษุไม่พึงสวม รูปใด สวมคือ ต้องอาบัติทุกกฏ

2. ทรงห้ามสวมรองเท้าสีต่างๆ ที่เป็นสีล้วน ได้แก่ สีเขียว สีเหลือง สีแดง สีบานเย็น สีดำ สีแสด สี ชมพู ซึ่งทรงห้ามสวมรองเท้ามีหูสีต่างๆ เหล่านี้ด้วย

3. ทรงห้ามสวมรองเท้าบางชนิด ได้แก่ รองเท้าติดแผ่นหนังหุ้มสัน รองเท้าหุ้มแข้ง รองเท้าปกหลังเท้า รองเท้ายึดนูน รองเท้ามีหลายคล้ายขนปีกนกกระทา รองเท้าที่ทำหุ้มอนมีส้นฐานดุนเขาแกะ ดุนเขาแพะ ดุน หางแมลงป่อง รองเท้าที่เย็บด้วยขนปีกนกยูง รองเท้าที่อันวิจิตร ภิกษุรูปใดสวมรองเท้าดังที่ทรงห้าม ต้อง อาบัติทุกกฏ.

4. ทรงห้ามสวมรองเท้าขลิบหนังราชสีห์ หนังเสือโคร่ง หนังเสือเหลือง หนังชะมด หนังนาถ หนังแมว หนังค่าง หนังนกเค้า รูปใดสวมต้องอาบัติทุกกฏ

5. ทรงห้ามสวมรองเท้าในที่บางแห่ง ได้แก่ สถานที่ที่อาจารย์ ภิกษุพูนอาจารย์ อุปัชฌายะ ภิกษุพูน อุปัชฌายะเดินมิได้สวมรองเท้า ภิกษุไม่พึงเดินสวมรองเท้า รูปใดเดินสวมรองเท้าต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุไม่พึง สวมรองเท้าภายในอาราม รูปใดสวมต้องอาบัติทุกกฏ

6. ทรงอนุญาตให้สวมรองเท้าเป็นกรณีพิเศษ ดังนี้ อนุญาตให้ภิกษุผู้มีเท้าชอกช้ำ เท้าแตก หรืออาพาธ มีหน่อที่เท้า ให้สวมรองเท้าได้ ทรงอนุญาตให้สวมรองเท้าในที่ที่คิดว่าประเดี๋ยวจักขึ้นเตียงหรือขึ้นตั่ง ในเวลา ค่ำคืน การเดินในที่มีย่อมเหยียบตอบ้าง หนามบ้างอาจได้รับบาดเจ็บ ภายในอารามจึงทรงอนุญาตให้สวม รองเท้า และใช้คบเพลิง ประทีป ไม้เท้าได้

7. ทรงห้ามสวมเชียงเท้าไม้ ทรงห้ามสวมเชียงเท้าสานด้วยใบตาล ทรงห้ามสวมเชียงเท้าไม้ไผ่ ห้าม เชียงเท้าสานด้วยใบไผ่ ทรงห้ามสวมเชียงเท้าสานด้วยหญ้าต่างๆ ได้แก่ หญ้ามุงกระต่าย หญ้าปล้อง หญ้าแฝก หรือแฉ่สานด้วยใบเป้ง ทรงห้ามสวมเชียงเท้าถักด้วยขนสัตว์

8. ทรงห้าม เชียงเท้าประดับด้วยทองคำ เงิน แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ แก้วผลึก ทองสัมฤทธิ์ กระจก ดีบุก สังกะสี ทรงห้ามเชียงเท้าทำด้วยทองแดง

9. ทรงห้ามเชียงเท้าบางชนิดที่สำหรับสวมเดิน อันภิกษุไม่พึงสวม ในขณะที่ทรงอนุญาตเชียงเท้าที่ตรึง อยู่กับที่ ไม่ใช่สำหรับใช้สวมเดินเพียง 3 ชนิด คือ เชียงเท้าสำหรับเหยียบถาดอุจจาระ เชียงเท้าสำหรับ เหยียบถาดปัสสาวะ เชียงเท้าสำหรับเหยียบในที่ชำระ

10. ทรงห้ามสวมรองเท้าเข้าหมู่บ้าน แต่ทรงอนุญาตให้เฉพาะภิกษุอาพาธสวมรองเท้าเข้าหมู่บ้านได้ เมื่อกาลเวลาล่วงไป สภาพสังคมสิ่งแวดล้อมโลกมีความเปลี่ยนแปลง มักมีการตั้งคำถามในประเด็น พระวินัยเล็กๆ น้อยๆ จึงเกิดการวินิจฉัยเรื่องพระวินัยเรื่องการสวมรองเท้าของภิกษุสามเณร เพื่อความเข้าใจ และถือเป็นหลักในการตัดสินใจเลือกใช้รองเท้าให้เหมาะสมกับสมณสาธูป (เพจนานาวินิจฉัย, 2018)

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

ผลการวิจัย สรุปได้ว่าชนิดของรองเท้าที่พระภิกษุควรสวมในปัจฉิมปเทศ เช่น ประเทศไทยนี้ จะใช้รองเท้าที่ขึ้นก็ได้ ขอเพียงไม่ใช่รองเท้าที่มีสีไม่เหมาะสมต่างๆ ซึ่งรองเท้าที่มีสีดำล้วนก็ได้ เป็นต้น และไม่สวมรองเท้าที่มีรูปแบบที่ดูพิสดารอย่างเห็นได้ชัด ภิกษุสามเณรสามารถรองเท้าแบบทั่วไปได้ กรณีมีสีไม่เหมาะสม ก็สามารถทำลายสีบางส่วนแล้วจึงใช้ได้เช่นกัน ทั้งนี้ ต้องไม่ใช่รองเท้าที่ปิดส่วนมากของหลังเท้าและไม่ใช้รองเท้าหุ้มส้นหรือหุ้มข้อเท้า ซึ่งรองเท้าที่มีพุทธบัญญัติทรงห้ามไว้ทั้งหมด เมื่อภิกษุสวมถือว่าต้องอาบัติทุกกฏ ส่วนสามเณร จะเป็นผู้ควรแก้ทัณฑกรรม (สรุปความจากจัมมชันทกะ ส่วนคำอธิบายละเอียด ดูได้ใน วิ.อญ. 3/246/166-7)

กรณีที่ทรงห้ามสวมรองเท้าเข้าหมู่บ้าน (ยกเว้นกรณีอาพาธ) น่าจะเป็นกรณีที่เกี่ยงกันไม่น้อยอาจเป็นข้อถกเถียงกันได้อย่างกว้างขวาง เพราะขัดกับหลักการดำรงชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน แต่ตามพระวินัยแล้วห้ามสวมรองเท้าเข้าไปในหมู่บ้าน ในที่ชุมชน ดังนั้นพระที่บิณฑบาต จึงไม่สวมรองเท้าใดๆ เพราะการบิณฑบาตตามปกติวิสัย จะต้องเข้าไปในชุมชน การสวมรองเท้าเคยเป็นประเด็นที่ชาวบ้านตำหนิ ประณาม และการไปบิณฑบาตในชุมชนทุกวัน โอกาสที่จะเกิดการโพนทนา ตีเตียนนั้นเกิดขึ้นได้ง่าย จึงมีกฎเคร่งครัดว่า การบิณฑบาตพระภิกษุต้องไม่สวมรองเท้า เพื่อไม่ให้ประชาชนเหตุให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ได้ง่าย

สมัยพุทธกาล พวกภิกษุฉัพพัคคีย์สวมรองเท้าเข้าหมู่บ้าน พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทนาว่า “เหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม” ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้ารับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลายไม่พึงสวมรองเท้าเข้าหมู่บ้าน รูปใดสวมต้องอาบัติทุกกฏ” ต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ หากไม่สวมรองเท้าจะไม่สามารถเข้าหมู่บ้านได้ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้า เมื่อทรงทราบดังนั้นจึงรับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุอาพาธสวมรองเท้าเข้าหมู่บ้านได้” จะเห็นว่าที่ภิกษุสามเณรไม่สวมรองเท้าขณะบิณฑบาตไม่ได้เป็นเพราะเป็นธรรมเนียมของการบิณฑบาต แต่เพราะมีสิกขาบทห้ามไว้ในเรื่องการสวมรองเท้าเข้าหมู่บ้าน ดังนั้น ถึงแม้ไม่ได้ไปบิณฑบาต หากเข้าหมู่บ้าน ภิกษุสามเณรก็ไม่ควรสวมรองเท้า (ยกเว้นกรณีเท้าเจ็บหรือมีเหตุจำเป็นบางอย่าง) เช่นเดียวกัน ถึงแม้บิณฑบาต แต่บิณฑบาตอยู่ในเขตวัดหรือเขตป่า ภิกษุสามเณรก็สามารถสวมรองเท้าได้ เพราะพระพุทธรูปเจ้าทรงอนุญาตการสวมรองเท้าในวัดและในป่า

ข้อห้ามเกี่ยวกับชนิดของรองเท้า พระวินัยได้ระบุชนิดรองเท้าที่ห้ามภิกษุใช้ ไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ รองเท้าไม้เพราะทำให้เกิดเสียงดัง ห้ามใช้รองเท้าที่ทำจากใบตาลและไม้ไผ่ เพื่อป้องกันไม่ให้ภิกษุไปรบกวนชาวบ้านให้ตัดต้นตาลหรือต้นไผ่ การที่ทรงห้ามไม่ให้สวมรองเท้าที่ทำจากหญ้าหรือใบไม้ต่างๆ รองเท้าที่ประดับด้วยเงิน ทอง เพชรพลอย หรือโลหะมีค่า เพราะจะทำให้มัวเมาและยุ่งอยู่กับการตกแต่งรองเท้า พระวินัยจึงมีข้อห้ามเรื่องแบบและสีของรองเท้า ที่ระบุไว้อย่างละเอียดว่าแบบใดใช้ได้ แบบใดห้ามใช้ มีพระวินัยบัญญัติ ทรงห้ามสวมรองเท้าในสถานที่บางแห่ง ห้ามสวมรองเท้าเดินบนเตียง บนตั่ง หรือขณะเดินจงกรมในกรณีที่พระผู้ใหญ่หรือพระอุปัชฌาย์ไม่ได้สวมรองเท้า

จากพระวินัยที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปหลักคิดจากพระวินัยเรื่องรองเท้าพระภิกษุสงฆ์ได้ว่าพระวินัยไม่ใช่ข้อห้ามตายตัวตลอดกาล หากมีเหตุปัจจัยสมควรก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามกาลเวลาและภูมิประเทศ พระวินัยมีเพื่อฝึกจิต ลดความยึดมั่นและส่งเสริมชีวิตอันเรียบง่ายของพระภิกษุ หลักการสำคัญของการพิจารณาว่าขัดต่อพระวินัยหรือไม่ คือพิจารณาเจตนา ความพอเพียง และความไม่สะสม

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

1. ด้านบริบทสังคมร่วมสมัย

เมื่อพิจารณาการดำรงชีวิตตามความเป็นจริงในปัจจุบัน พระภิกษุ ต้องเดินทางออกนอกวัดด้วยกิจธุระมากมาย นอกจากการไปบิณฑบาต ซึ่งรองเท้าที่พระพุทธรเจ้าทรงอนุญาต เมื่อพิจารณารองเท้าที่พระภิกษุในประเทศไทย ใช้อยู่ในปัจจุบัน จะเป็นดังภาพตัวอย่าง ได้แก่

ภาพรองเท้า ที่พบว่าพระภิกษุทั่วไปในประเทศไทยใช้ ซึ่งเป็นไปตามที่พระวินัยบัญญัติภาพจากอินเทอร์เน็ต

2. ด้านสมณสาธูปและภาพลักษณ์ต่อความเลื่อมใส ศรัทธา

เหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดพระวินัยเรื่องการสวมรองเท้าของพระภิกษุ คือเรื่องของสมณสาธูปและภาพลักษณ์ต่อความเลื่อมใส ในพระวินัยทุกข้อจะกล่าวถึงคำว่า “ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงกระทำเหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม” เป็นการตอกย้ำให้ทราบภาพลักษณ์ของพระสาวกของพระพุทธเจ้านั้น มีผลต่อความรู้สึกเลื่อมใสศรัทธาต่อผู้ที่ศรัทธาอยู่แล้วและผู้ที่ยังไม่มีศรัทธา พระพุทธรเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสมณสาธูป การใดที่จะทำให้เสื่อมศรัทธาทรงประกาศว่าหากฝ่าฝืนถือว่าต้องอาบัติทุกกฏ เพื่อเป็นการย้ำว่าไม่ทรงอนุญาตให้กระทำ จะเห็นว่าตั้งแต่แรก พระพุทธรเจ้าหรือภิกษุรูปใด ย่อมไม่ได้สวมรองเท้าจนเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านว่านั่นคือความแตกต่างอย่างชัดเจน ระหว่างนักบวชในพระพุทธศาสนากับชาวบ้านทั่วไป แต่เมื่อมีเหตุอันพึงต้องสวมรองเท้า และพระพุทธรเจ้าทรงมีพุทธานุญาตเป็นข้อๆ เพิ่มเติม ซึ่งใช้เป็นเหตุผลอธิบายชาวบ้านที่ตีเตียน โพนทะนาได้ว่าเป็นเหตุจำเป็นและพระพุทธรเจ้าก็ทรงอนุญาตแล้ว ดังความปรากฏในพระธรรมวินัย เพื่อให้คำครหาอันส่งผลกระทบต่อความศรัทธานั้นยุติลง ดังนั้น การออกบิณฑบาตโดยทั่วไป จึงไม่สวมรองเท้าดังที่เป็นมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่นักบวชในพระพุทธศาสนาแตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป

ภาพการบิณฑบาตของพระในประเทศไทยภาพจากอินเทอร์เน็ต

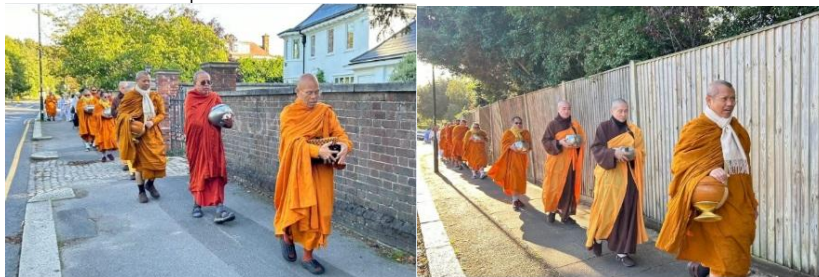
การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

(รูปภาพที่ 3: ภาพการบิณฑบาตของพระวัดไทยพุทธประทีป ลอนดอน สหราชอาณาจักร; วัดไทยพุทธประทีป ลอนดอน, ม.ป.ป.)

3. ด้านการปกป้องร่างกายและความสะดวกต่อการบำเพ็ญศาสนกิจ

การปฏิบัติศาสนกิจ นอกพื้นที่อารามต้องเดินทางไประหว่างเดินทางจะผ่านสภาพเส้นทางและสภาพอากาศที่อาจส่งผลต่อสุขภาพพระภิกษุ จึงต้องมีการพิจารณาเครื่องนุ่งห่มกายและรองเท้าให้เหมาะสมตามเหตุอันควร แม้หลายกรณีไม่เคยเกิดขึ้นในพุทธกาล เช่น การปฏิบัติศาสนกิจในสภาพภูมิอากาศหนาวเย็นมาก การสวมรองเท้าของพระก็มีเหตุผลที่จะต้องปรับไปตามสถานการณ์ ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

(รูปภาพที่ 4: ภาพพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ และ คณะผู้บริหาร มจร. เดินบิณฑบาตโปรดญาติโยมชาวไทยและชาวเมืองวิมเบลตัน ณ เมืองวิมเบลตัน สหราชอาณาจักร; วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2025)

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

(รูปภาพที่ 5: พระวิมลศาสนวิเทศ ประธานสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป และเจ้าอาวาสวัดไทยนอร์เวย์ ประกอบพิธีอุทิศบุญกุศลให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ที่ Ål Municipality ห่างจากกรุงออสโลประมาณ 200 กม. เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2566; สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงออสโล, 2023)

(รูปภาพที่ 6: ภาพแสดงการแต่งกายที่ต้องปรับไปตามวิถีชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมอันหนาวเหน็บในประเทศรัสเซีย; ผู้จัดการออนไลน์, 2562)

5. การประยุกต์พระวินัยให้สอดคล้องแก่สถานการณ์ปัจจุบัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปกว้างขวางทั่วโลกในยุคปัจจุบัน ส่งผลต่อการประยุกต์พระวินัยในส่วนปลีกย่อยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะสิ่งแวดล้อมทางกายภาพต่างไปจากสภาพการณ์ในยุคสมัยที่บัญญัติพระวินัย นอกจากเรื่องของการเผยแพร่คำสอน ยังมีเรื่องที่ต้องเตรียมรับมือกับพลวัตทางสังคมและความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ในวันข้างหน้า การปรับตัวเข้าหากันเพื่อความสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน ทำให้การแสดงบทบาทต่อสังคมโลกของพระสงฆ์ต้องปรับให้เหมาะสมมากกว่าที่เคยเป็นมา พระวินัยเป็นกรอบสำคัญในการครองตนของพระภิกษุที่ทำหน้าที่เผยแผ่คำสอน การประยุกต์พระวินัยให้สอดคล้องกับสถานการณ์จึงเป็นเรื่องที่จะละเลยไปมิได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และหลักความเหมาะสมจำเป็นต้องชัดเจน เพื่อให้ง่ายต่อการตัดสินใจ กรณีร่องเท้าของพระก็เช่นกัน หลักในการพิจารณาสวมใส่รองเท้าก็ยึดหลักการเดียวกับการแต่งกายสงฆ์ ดังที่ได้กล่าวมาในข้อก่อนหน้านี้ ซึ่งหากมีเหตุผลและเหมาะสมย่อมได้รับ

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

การยอมรับจากสังคมและไม่ถูกตีเตียน โพนทะนา ดังกรณีตัวอย่างของ โครงการ walk for peace ของ พระสงฆ์ไทยที่เดินข้ามอเมริกา

พินิตกานต์ ตูลาชม, (05 มิ.ย., 2562) คนไทยในอเมริกา ได้เขียนบทความในช่วงที่มีกระแส walk for peace ซึ่งสร้างความประทับใจของมิตรภาพรายทาง อันแสดงถึง ความชื่นชมและความรู้สึกโหยหา 'สันติภาพ' ของชาวอเมริกัน ในพื้นที่ต่างวัฒนธรรม ต่างความเชื่อการกระทำของพระสงฆ์ไทยได้รับการสรรเสริญมากกว่าการตำหนิตีเตียน ในช่วงที่มีกิจกรรม พระสงฆ์คณะดังกล่าวก็แต่งกายตามพระวินัยและมีการสวมรองเท้าอย่างชัดเจน แม้ชาวพุทธที่ทราบเรื่องพระวินัยก็ไม่มีใครออกมาทักท้วง ตำหนิโพนทะนาใดเลย ดังนั้นการสวมรองเท้าของพระสงฆ์คณะดังกล่าว จึงเป็นไปอย่างมีเหตุผลเหมาะสมแก่สถานการณ์ ถือว่าเป็นการประยุกต์พระวินัยได้สมดุล

(รูปภาพที่ 7: ภาพ "พระโพธิ์นันทมุนี (ที่ 3 จากขวา) เจ้าอาวาสวัดป่าพุทธคยา ประเทศอินเดีย พร้อมคณะสงฆ์จากรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา ก่อนเริ่มออกเดินธุดงค์ กับ พระสุธรรม นทีทอง (ที่ 4 จากขวา) ที่นครชิคาโก"; พินิตกานต์ ตูลาชม, 2562)

สรุป

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเรื่องรองเท้าของพระภิกษุ มี 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านพระวินัย จะพบว่าพระพุทธรเจ้าทรงอนุญาตให้ใช้รองเท้าตามสภาพของสังคม ไม่ทรงห้ามอย่างเด็ดขาด และรองเท้าพระภิกษุต้องไม่ฟุ่มเฟือย
2. ด้านการตีความพระวินัย เมื่อเกิดกรณีใหม่ๆ ขึ้นมา ให้พัฒนาการตีความ ไปตามบริบททางสังคม แต่ให้ยังคงยึดหลักความพอดีและสำรวม
3. ด้านสังคม การใช้รองเท้าที่เหมาะสมกับสมณสาธูปช่วยสร้างศรัทธาและความเลื่อมใสต่อพระพุทธรศาสนา
รวมถึงศรัทธาต่อพระภิกษุ
4. ในทางปฏิบัติการใช้รองเท้าที่เหมาะสมกับเท้า ช่วยปกป้องและเอื้อต่อการบำเพ็ญศาสนกิจของพระภิกษุ เป็นเรื่องที่ชาวพุทธทั่วไปยอมรับได้ ไม่กล่าวตีเตียน โพนทะนา

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

5. ด้านการบูรณาการพระธรรมวินัยให้เข้ากับบริบททางสังคม รวมถึงการประยุกต์ใช้หลักพระธรรมวินัยให้มีความสมดุลในยุคปัจจุบัน หมายถึง การกระทำบางอย่างอาจอนุญาตได้ในพื้นที่หนึ่ง แต่การปฏิบัติเช่นเดียวกัน ในอีกพื้นที่หนึ่ง ถือว่าเป็นการละเมิดพระวินัย ทั้งนี้เพราะการพิจารณาปัจจัยรายล้อม ตัวอย่างเป็น พระภิกษุที่อยู่ในประเทศที่หนาวเย็นจัด มีหิมะตก พระภิกษุสามารถนุ่งเสื้อโอเวอร์โค้ท สวมหมวก ใส่รองเท้าน้ำแข็งได้ เพื่อป้องกันร่างกายจากความเย็นจัด จนอาจเป็นสาเหตุให้เสียชีวิตได้ หากนุ่งห่มเฉพาะผ้าสงฆ์ จีวรเหมือนพระภิกษุที่อยู่ในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- นวนัฐ ลานไทยสงค์. (2568, 6 กรกฎาคม). *ต้นบัญญัติและเรื่องขยายอนุญาตการสวมรองเท้าของพระภิกษุ* [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2562, 25 กุมภาพันธ์). *คนแรกในรอบสองพันปี! “พระอาจารย์ชาตรี” ผู้ต่อลมหายใจพระพุทธรูปในรัสเซีย!*. <https://mgronline.com/live/detail/9620000018848>
- พินิตกานต์ ตูลาชม. (2562, 5 มิถุนายน). *พระสงฆ์ไทยเดินข้ามอเมริกาสุดประทับใจมิตรภาพรายทาง 'ชาวอเมริกันชื่นชม-โหยหา 'สันติภาพ''*. VOA Thai. <https://www.voathai.com/a/thai-buddhist-monk-walk-for-peace-across-america/4946265.html>
- พระมหาภาคภูมิ สีลานนโท. (2015, 26 พฤษภาคม). *การวินิจฉัยเรื่องสีและประเภทของรองเท้าพระภิกษุ*. เพจนานาวินิจฉัย [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com>
- เพจนานาวินิจฉัย. (2018, 10 กรกฎาคม). *การวินิจฉัยพระวินัยเรื่องการสวมรองเท้าของภิกษุสามเณรในยุคปัจจุบัน* [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เล่มที่ 5 พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2)*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ <http://www.84000.org/tipitaka/read/r.php?B=05&A=224>)
- มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา. (ม.ป.ป.). *พระฉัพพัคคีย์กับการสวมรองเท้าสีต่างๆ*. <https://www.dhammadhome.com/webboard/topic8005.html>
- วัดไทยพุทธประทีป ลอนดอน. (ม.ป.ป.). *ภาพการบิณฑบาตของพระวัดไทยพุทธประทีป ลอนดอน สหราชอาณาจักร* [Photo album]. Facebook. <https://www.facebook.com/buddhapadipa/photos>
- วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2025, 26 กันยายน). *พระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ และ คณะผู้บริหาร มจร. เดินบิณฑบาตโปรดญาติโยมชาวไทยและชาวเมืองวิมเบิลดัน ณ เมืองวิมเบิลดัน สหราชอาณาจักร*. <https://odc.mcu.ac.th/?p=72532>
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงออสโล. (2023, 19 ตุลาคม). *พระวิมลศาสนวิเทศ ประกอบพิธีอุทิศบุญกุศลให้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย ณ Ål Municipality* [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com>